

Oponentský posudek práce Martiny Hamsové: Svatby organizované svatební agenturou. Etnografická studie

Práce Martiny Hamsové, která se věnuje svatbám, organizovaným svatební agenturou, působí na jednu stranu velmi profesionálně, a to jak při výběru a zvládnutí teoretických konceptů a jejich následné aplikace i výzkumných metod, nicméně na druhou stranu vykazuje některé nedostatky, jež jí škodí. Chtěla bych se nyní podrobněji vyjádřit k obojímu, tedy ke kvalitám i slabším předložené diplomové práce.

Teoretická část zahrnuje řadu relevantních prací autorů i autorek, zabývajících se rodinou, romantickou láskou či mocí. Autorka sofistikovaně proniká složitou historií rodinných uspořádání a jejich proměn od tradiční k moderní společnosti, významu romantické lásky a její souvislosti s manželstvím. Některé tituly by bylo vhodné doplnit, například Barthovy Fragmenty milostného diskurzu či Goffmanovo Všichni hrajeme divadlo (autorka ostatně metaforu divadla sama v některých částech analýzy používá). Proto se pak jeví jako nepochopitelné, proč se v uvedeném výčtu bibliografických titulů objevuje například psychologická „příručka“ Gjuríčové a Kubičky Rodinná terapie: systemické a narativní systémy či učebnice z oboru sociální psychologie Průvodce mezilidskou komunikací od Iva Plaňavy. Některé teorie pak autorka zařazuje vcelku zbytečně. Vysvětlovat například typy kapitálu podle Bourdieho, když se nakonec v celé práci objevuje převážně diskuse o ekonomické stránce organizace svatebního obřadu, je vcelku zbytečné. (Byť se v analytické části objevuje krátký a dle mého názoru ne příliš povedený odkaz na symbolický kapitál.)

Trochu úsměvná situace nastala při volbě Maussovy Eseje o daru (z roku 1925 ovlivněné Durkheimem a částečně tedy pozitivismem), kterou některé feministické antropoložky aplikovaly pro vysvětlení některých sociálních jevů, spojených například se sňatkem. Podle nich je „darem“ právě žena a zajištění provdávání žen „přes pole“ do jiných rodinných okruhů zajišťuje nejen ekonomický přínos, ale například také zabraňuje incestu a pomáhá upevňovat heteronormativní vzorce ve společnosti. Autorka nicméně s tímto textem pracuje zásadně v prvoplánové rovině svatebních darů.

Metodologická kapitola je velmi dobře strukturovaná a obsahuje všechny potřebné podkapitoly se stanovením cílů, formulací výzkumných otázek, designem vzorku, etikou výzkumu, představením metody a místem a lokací výzkumnice. Nicméně i zde se objevují nedostatky. V celé práci se například neobjeví vysvětlení, proč autorka zvolila devět svateb, organizovaných její firmou, a jednu, na které nepracovala. Ve formulaci výzkumných otázek také chybí, respektive absentuje to i dále ve vysvětlení volby tématu, jasně sledované genderové kritérium. VO1 spadá spíše do oboru psychologie, navíc si dovoluji pochybovat o tom, že je toto možné v rámci takto realizovaného výzkumu zjistit, VO2 do ranku ekonomie a VO3 do antropologie. Tento interdisciplinární přesah nemusí být na škodu, nicméně velmi rozevívá „výlevku kuchyňského dřezu“ a především pak postrádá jasně stanovený genderový problém/rozpor/zájem. V případě realizovaných rozhovorů není jasné, jestli probíhaly se ženichem i s nevěstou (v případě dvou nevěst s jednou z nich, nebo s oběma), případně jestli se s nimi autorka sešla společně, nebo odděleně.

Ještě větší problém spatřuji v dalších dvou aspektech, přičemž oba se pojí s tím, že autorka pro svůj výzkum využila práci ve své firmě. Tím prvním je skutečnost, že její vytížení při práci na svatbě mohlo často kolidovat s potřebou věnovat se výzkumu (hlavně zúčastněnému pozorování), což autorka v práci příliš nereflektuje. V metodologické kapitole sice „slibuje“, že to bude dělat,

nicméně v analytické části to spíš opomíjí. Tím dalším je pak skutečnost, kterou měla rozhodně více diskutovat v etické podkapitole, že se výzkum stal součástí procesu získání výdělků. To se váže k prvně jmenovanému problému: ve chvíli, kdy se autorka rozhoduje, co dostane přednost, evidentně to musí být role podnikatelky, nikoli výzkumnice.

K analytické části mám rovněž několik výhrad. Přestože autorka zvolila kvalitativní výzkumnou metodu, při stanovování některých kategorií a dimenzí se dostává do roviny kvantitativní, kdy vytváří škálu s jednoduše stanovenými opozity (malý – velký, klidná – akční, osobní – cizí apod.). Není to sice v rozporu s metodologickou literaturou, jíž se řídí, nicméně to nabízí otázku, proč se více nenechala vést feministickými etnografkami a etnografy. V některých částech analýza pak není jasná, proč autorka mluví o „lásce“, když to nepodkládá citacemi, vztahujícími se přímo k lásce, ale spíše ke svatbě. Např. na straně 47 uvádí, že láska byla často pojímána jako osobní vlastnictví a „majetek“, ale z uvedených citací není jasné, zda její komunikační partneři a partnerky mluvili právě o lásce.

V souvislosti s mocí, již autorka v práci částečně tematizuje, pak pokládám za analytické opomenutí citaci ze str. 51, kdy ženich říká, že by se nejraději ženil jako Jedi a jeho snoubenka by byla jeho Padawan, tedy učeň. Toto rozvržení rolí zajímavým způsobem poukazuje ne na to, ve kterých žánrech a dílech populární kultury se ženich vyžívá, ale spíše jakým způsobem (mimo jiné) uvažuje o podobě jeho vztahu s přítelkyní.

Za částečně reklamní (a především nepodložený daty) považuji text ze str. 53 (první odstavec) o tom, jak svatební agentura dokázala skloubit rozdílné představy snoubenců a jejich rodin, stejně tak v závěru na str. 77 (zmínka o tom, že jim svatební agentura „zachránila zadek“). To jsou místa, která by autorka v rámci stanovené feministické etnografie měla sama reflektovat jako problematická, a pokud je uvádí, zaštitit je potřebnou zmínkou o možném dvojím vyznění.

Genderovanosti svatebního obřadu i jeho příprav autorka věnuje vcelku malý prostor, kde se navíc dopouští pochybení, když zmiňuje, že právě genderovanost odpadá ve chvíli, kdy nastoupí svatební agentura. Skutečnost, že v její agentuře pracují samé ženy (soudě podle ženského tvaru asistentek apod.), je dostatečně výmluvná, byť se autorka snaží předem ohradit tvrzením, že to tak vždy není. Protože se jedná o etnografickou studii, zajímá nás tato svatební agentura, evidentně plná žen, které vykonávají práce, jež by měly jinak na starost opět ženy. Tady se nabízí úvaha, proč autorka nenastavila výzkum tak, že by srovnávala tyto svatby s těmi, které neorganizovala svatební agentura, nicméně z předložených výsledků i argumentace se nabízí předpoklad, že vstup profesionálek není zásadním činitelem, vytvářejícím zajímavý výzkumný problém.

Autorka nicméně prokázala schopnost vybrat zajímavé téma; najít, pochopit a zpracovat relevantní a ne právě jednoduchou literaturu; sestavit výzkumný vzorek a určit správné metody, stejně jako projevit analytický potenciál a důležitou dovednost propojit teoretickou část s analytickou. Zajímavé je zjištění o velkém generačním rozdílu při vnímání důležitosti svatebních tradic, které tak postupně buď mizí, nebo se transformují podle osobností snoubenců.

Na základě výše uvedeného proto práci **doporučuji k obhajobě** a navrhuji její **hodnocení stupněm velmi dobře**.